

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA DIDAKTIK O'YIN TEXNOLOGIYALARI

To'raqulova Gulchehra Egamqulovna

Xalqaro Nordik Universiteti magistranti va 23-DMTT direktori

gulchehraturakulova@gmail.com

Annotatsiya: Bugungi kunda ta'lim jarayonini bolalar uchun yanada qiziqarli va samarali qilish maqsadida didaktik o'yin texnologiyalaridan foydalanish muhim ahamiyatga ega bo'lib bormoqda. Ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida ushbu texnologiyalar alohida o'rin tutadi. Bolalar bu bosqichda o'yin orqali o'qish, o'rganish va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga moyil bo'ladi. Didaktik o'yinlarning mohiyati.

Kalit so'zlar: Didaktik o'yin, shakl, bilim, ko'nikma, malaka, diqqat, rivojlanish, ijodkorlik, qobiliyat, faollik.

Bog'cha yoshidagi bolalar o'zlarining o'yin faoliyatlarida ildam qadamlar bilan olg'a qarab borayotgan sermazmun hayotimizning hamma tomonlarini aks ettirishga intiladilar. Bog'cha yoshidagi bola atrofidagi narsalar dunyosini bilish jarayonida shu narsalar bilan bevosita amaliy munosabatda bolishga intiladi. Bu o'rinda shu narsa xarakterliki, bola bilishga tashnalligidan atrofidagi o'zining haddi sig'adigan narsalari bilangina emas, balki kattalarga mansub bo'lgan o'zining kuchi ham yetmaydigan, xaddi sig'maydigan narsalar bilan ham amaliy munosabatda bo'lishga intiladi. Didaktik o'yin – bu ta'lim mazmunini bolalarga o'yinga moslashtirilgan shaklda yetkazishning bir usuli. Ushbu texnologiyalar bolalarning diqqatini jalb qilish, ular uchun qiziqarli sharoit yaratish va bilim olish jarayonini tabiiy hamda oson tushunarli qilishni maqsad qiladi.

O'yinning asosiy vazifalari:

1. Bilim berish: Bolalarga yangi tushunchalar va bilimlarni o'rgatish.
2. Ko'nikmalarni shakllantirish: Amaliy faoliyat orqali bola o'z bilimlarini qo'llashni o'rganadi.
3. Ijodkorlikni rivojlantirish: Bolalarning fantaziyasi va mustaqil fikrlash qobiliyatini rag'batlantirish.

Didaktik o'yinlarning turlari

1. Tarbiyaviy o'yinlar: Bolalarga axloqiy me'yorlar, muloqot madaniyati va ijtimoiy ko'nikmalarni o'rgatadi. Masalan, "Yaxshi va yomon xatti-harakatlar" o'yini.
2. Ta'limiy o'yinlar: Matematik hisoblash, ranglar va shakllarni ajratish, harflar

va soʻzlarni oʻrgatuvchi oʻyinlar. Masalan, “Ranglarni top” yoki “Shaklni aniqlang”.

3. Harakatli oʻyinlar: Jismoniy faoliyatni ragʻbatlantiruvchi oʻyinlar. Masalan, “Kim tezroq topadi?” oʻyini.

4. Logik oʻyinlar: Bolalarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Masalan, jumboqlar, domino yoki oddiy matematik oʻyinlar.

Didaktik oʻyinlarning afzalliklari

Qiziqarlilik: Oʻyin shakli bolalarda ishtiyoq uygʻotadi va bilim olishni yanada qiziqarli qiladi.

Individual yondashuv: Har bir bolaning qobiliyatiga mos keluvchi oʻyinlar tanlanishi mumkin.

Ijtimoiylashuv: Jamoaviy oʻyinlar bolalarda muloqot qilish va hamkorlikda ishlash koʻnikmalarini rivojlantiradi.

Ijodiy rivojlanish: Bolalar ijodiy muammolarni hal qilishni oʻrganadilar.

Didaktik oʻyinlarni tashkil qilish bosqichlari

1. Maqsadni belgilash: Oʻyin orqali qanday maqsadga erishmoqchi ekaningizni aniqlash.

2. Materiallarni tayyorlash: Oʻyinga mos boʻlgan qurollar, materiallar va resurslarni tayyorlash.

3. Oʻyin qoidalarini tushuntirish: Bolalarga qoidalarni oddiy va tushunarli qilib izohlash.

4. Jarayonni boshqarish: Oʻyin davomida bolalarni kuzatish va ularning faol ishtirokini taʼminlash.

5. Xulosalar chiqarish: Oʻyin yakunida bolalarning yutuqlari va kamchiliklarini tahlil qilish;

Didaktik oʻyinlar maktabgacha yoshdagi bolalar tarbiyasi va taʼlimida oʻz oʻrniga ega boʻlgan eng samarali usullardan biridir. Bu usulning dolzarbligini ilmiy tadqiqotlar ham tasdiqlab kelmoqda. Taʼlimning ushbu shaklini oʻrganish boʻyicha yetakchi olimlarning fikrlari va hozirgi kunda bu texnologiyalarning ahamiyati haqida kengroq maʼlumot keltirib oʻtamiz.

1. Jan Piaye (Jean Piaget) – bolalarning kognitiv rivojlanishi boʻyicha mashhur olim, didaktik oʻyinlarni bolalar tafakkuri va idrokini rivojlantirishda eng samarali usullardan biri deb biladi. Unga koʻra, bolalar oʻyin orqali dunyoni bilishadi va tajriba orttiradilar. Oʻyin kognitiv rivojlanishning muhim bosqichidir.

2. Lev Vigotskiy (Lev Vygotsky) – oʻyin bolalar ijtimoiy va madaniy rivojlanishining asosi ekanini taʼkidlagan. Uning fikricha, oʻyinlar orqali bolalar oʻz atrof-muhit bilan muloqot qiladi va jamiyat qoidalarini oʻrganadi. Ayniqsa, “yordam koʻrsatish zonasida oʻrganish” (Zone of Proximal Development) tushunchasi didaktik oʻyinlarda oʻta dolzarbdir.

3. Maria Montessori – mashhur pedagog, oʻyin va taʼlim bir-birini toʻldiradi deb

hisoblagan. Uning metodikasida bolalarning mustaqil faoliyatini rag'batlantiruvchi didaktik o'yinlar asosiy o'rinni egallaydi.

4. Howard Gardner – ko'p intellekt nazariyasi asoschisi. U o'yinlar bolalarning har xil intellektual ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim ekanligini aytadi. Masalan, mantiqiy, vizual, musiqiy yoki kinestetik intellektni rivojlantiruvchi o'yinlar. Hozirgi davrda didaktik o'yinlarning dolzarbligi. Bugungi kunda ta'lim va tarbiya tizimida didaktik o'yin texnologiyalariga talab ortmoqda.

Bunga bir necha omillar sabab bo'lmoqda:

1. Raqamli texnologiyalarni keng qo'llash: Zamonaviy bolalar raqamli qurilmalar bilan o'sib borayotganini hisobga olib, didaktik o'yinlar onlayn platformalar va mobil ilovalar orqali ham ishlab chiqilmoqda. Masalan, bolalar uchun mo'ljallangan ta'limiy dasturlar o'yin shaklida taqdim etiladi.

2. Shaxsiy yondashuvning zarurligi: Hozirgi zamon ta'limi individual yondashuvni talab qiladi. Didaktik o'yinlar har bir bolaga uning ehtiyoj va qobiliyatlariga mos ravishda ta'lim olish imkonini beradi.

3. Soft-skills rivoji: Didaktik o'yinlar faqat bilim berish bilangina cheklanmaydi, balki bolalarda muhim hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Masalan, muammo yechish, ijodiy fikrlash, jamoa bilan ishlash.

4. Stressni kamaytirish: Bolalar uchun bosimni kamaytirib, ta'limni qiziqarli va oson qabul qilinadigan shaklda tashkil qilish bugungi kunda juda muhim. Didaktik o'yinlar bu vazifani mukammal bajaradi.

Xulosa qilib shuni aytishimiz joizki, didaktik o'yinlar maktabgacha ta'lim tizimining ajralmas qismi bo'lib, bolalar rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Ilmiy yondashuvlar va texnologiyalar yordamida bu uslub tobora mukammalashib bormoqda. Hozirgi davrda didaktik o'yinlarni qo'llash nafaqat bolalar, balki ta'lim tizimining barcha ishtirokchilari uchun samarali natijalar olib kelmoqda. Shu sababli, ushbu sohada ilmiy izlanishlar va amaliyotlarni davom ettirish muhim hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Qayumova N Maktabgacha pedagogika.
2. Hasanboyeva O, Sariboev X, Hasanboev J, Niyazov T, Usmonboeva M Pedagogika (-T: Fan, 2006).
3. Yusupova P Maktabgacha pedagogika (-T: Oqituvchi, 1996).
4. Loginova VI va Samorukova PG Maktabgacha tarbiya pedagogikasi (-T: Oqituvchi, 1991).
5. Shodmonova Sh Maktabgacha pedagogika (-T: Fan va texnologiya, 2005) kabi darslik va oquv qollanma.